

6. Белокрылова О. С. Взаимодействие бизнеса и власти в процессе формирования стратегии экономического развития регионов / О. С. Белокрылова // Проблемы формирования государственных политик в России. - М., 2006.

7. Дробот Г. А. Меняющаяся роль государства в мировой экономике XX века / Г. А. Дробот // Вестник Московского университета. - 2002. - № 3. - (Сер. 18. Социология и политология).

8. Некипелов А. Д. Управление государственными активами: в поисках рыночной альтернативы / А. Д. Некипелов // Управление собственностью. - 2003. - № 1.

9. Перегудов С. П. Корпоративный капитал в мировой и российской политике / С. П. Перегудов. - М., 2005.

10. Уколов В. Ф. Взаимодействие власти, бизнеса и общества / В. Ф. Уколов. - М.: Экономика, 2009. - 622 с.

11. Шамхалов Ф. И. Государство и экономика: Основы взаимодействия / Ф. И. Шамхалов. - М., 2003.

12. Указ Президента України "Про заходи щодо визначення і реалізації проектів із пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного розвитку" від 8.09.2010 року № 895/2010 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

13. Варнавский В. Г. Партнерство государства и частного сектора: формы, проекты, риски / В. Г. Варнавский. - М., 2005.

14. Санникова Т. Public-private partnership [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.opes.ru/comment_doc.asp?d_no=46833.

15. Якунин В. И. Партнерство в механизме государственного управления / В. И. Якунин // Социологические исследования. - 2007. - № 2.

© О. Мартьякова, Т. Василенко

УДК 338.45:330.4

МЕХАНІЗМ ГОСПОДАРЮВАННЯ МІСТА ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ

МАРИНА МЕЛЬНИКОВА,

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник

Інституту економіко-правових досліджень НАН України

У статті узагальнено особливості механізму господарювання міста, включаючи його склад, структуру, форми, методи та інструменти. Показано, що господарювання міста повинно орієнтуватися на конкретного користувача, охоплювати організаційну, комерційно-фінансову, виробничо-господарську діяльність підприємств, відповідати принципам порівняльності, системності, своєчасності, мати кількісно визначені критерії, урахувати чинники ризику й забезпечувати виявлення економічних і комерційних резервів. Мета стійкого розвитку є основною в міському господарюванні.

Ключові слова: місто, механізм господарювання, стійкий розвиток.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших проблем, пов'язаних із забезпеченням стійкого функціонування й розвитку міста як соціально-економічної системи, є створення добре налагодженого, адекватного багатоукладній економіці й ринковим стосункам економічного механізму господарювання. Чинний сьогодні в Україні економічний механізм усе ще характеризується розбалансованістю інтересів партнерів, витратним характером виробництва кінцевого продукту, посиленням монополізму постачальників ресурсів і нееквівалентністю обміну між стадіями виробничого процесу.

Без розробки принципово нових підходів до формування й функціонування економічного механізму господарювання вирішити складні завдання розвитку міста й реалізувати комплекс заходів із підвищення ефективності міського господарства в умовах ринкової економіки неможливо. У зв'язку із цим вивчення теоретичних аспектів, аналіз об'єктивних умов формування й функціонування, розробка методичних положень і практичних рекомендацій щодо вдосконалення економічного механізму господарювання міста відповідно до сучасних умов має велике практичне значення і є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування й ефективного функціонування механізму господарювання складних соціально-економічних систем, включаючи місто, розглядаються в дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених і практиків, зокрема в [1-7]. Ними зроблено значний внесок у розробку теоретичних основ процесу господарювання, забезпечення результативності господарювання, оцінку умов господарювання складних соціально-економічних систем. Проте окремі аспекти методологічного характеру вимагають розширення досліджень у частині формалізації й структуризації механізму господарювання, що й визначило мету статті, яка полягає в узагальненні підходів до формування механізму господарювання міста та визначенні умов забезпечення його ефективного функціонування.

Вклад основного матеріалу. Місто є складною системою, що об'єднує в єдине ціле соціальні й економічні елементи, які діють на його території. При цьому соціальні елементи утворюють соціальну підсистему, яку складають особи чи групи осіб, що досить

довгий час знаходяться в безпосередньому контакті й взаємопов'язані за певною соціальною ознакою або організацією із чітко оформленою соціальною структурою. Економічні елементи входять до економічної підсистеми міста й формують сферу функціонування продуктивних сил та економічних відносин, взаємодія

між якими характеризує сукупність організаційних форм і видів господарської діяльності.

Економічна підсистема міста включає три основні ланки, а саме економічну структуру продуктивних сил, систему економічних стосунків і механізм господарювання (рис. 1).

Рис. 1. Структура економічної підсистеми міста з точки зору організації процесу господарювання.

У структуру механізму господарювання міста включаються відповідні форми, методи й інструменти господарювання [1, 9]. Форми господарювання передбачають організацію міських ресурсів, що залучаються в процес господарювання й розподіл результатів, отриманих за рахунок використання цих ресурсів. Методи господарювання використовуються для формування, ухвалення й реалізації рішень щодо використання ресурсів міста в процесі господарювання. Залежно від того, як співвідносяться доходи й витрати, за рахунок яких джерел вони фінансуються, розрізняють три основні методи господарювання міста: бюджетний розрахунок, господарський розрахунок, комерційний розрахунок [1, 2, 9].

Бюджетним розрахунком є метод господарювання, при якому поточні витрати частково або повністю покриваються за рахунок бюджету. На цих умовах функціонують бюджетні організації. Бюджетні надходження таких установ повністю витрачаються в процесі їх діяльності. Держава не тільки частково покриває поточні витрати таких установ шляхом дотацій, але й здійснює їх бюджетне фінансування.

Підприємства, орієнтовані на отримання прибутку, залежно від можливих джерел їх збільшення, а також повноти реалізації принципів господарювання можуть функціонувати в умовах або господарського, або комерційного розрахунку.

Господарський розрахунок є системою економічних відносин, яка виникла в процесі індивідуального відтворення, що відбувається в умовах суспільної власності на засоби виробництва, забезпечує контроль ефективності використання ресурсів і відповідності результатів виробництва суспільним потребам із боку суспільства. Господарський розрахунок є методом господарювання, при якому розширене відтворення здійснюється за рахунок власних коштів на основі підвищення ефективності використання ресурсів

у виробництві. Джерелом зростання прибутку підприємств в умовах господарського розрахунку є збільшення обсягів продажів і зниження собівартості продукції за рахунок підвищення ефективності використання всіх видів ресурсів.

Комерційний розрахунок є методом господарювання, при якому розширене відтворення здійснюється за рахунок власних коштів на основі підвищення ефективності використання всіх ресурсів у виробництві, а також шляхом вигідного продажу виготовленої продукції. Комерційний розрахунок є раціональним і високоефективним методом фінансової діяльності. Він спонукає підприємство до пошуку дешевих фінансових ресурсів, раціонального їх розміщення, мінімізації витрат і максимізації доходів та прибутку. Основою високоефективного господарювання в умовах ринкової економіки є здійснення фінансової діяльності на принципах комерційного розрахунку.

Форми впливу на процеси життєдіяльності населення й функціонування міського господарства вельми різноманітні - бюджетні, податкові, законодавчі, суспільно-політичні, ресурсні, ринкові, інформаційні, а також їх різновиди, різні поєднання та комбінації.

До ключових інструментів механізму господарювання міста потрібно віднести управління фінансами, випуск та обіг цінних паперів органів місцевого самоврядування, маркетинг товарів, послуг, споживачів, організацій, місцевих економічних і соціальних процесів, ефективне управління комунальною нерухомістю, залучення населення до вирішення місцевих питань соціально-економічного розвитку, різноманітні заходи з усебічної підтримки приватного сектора і, перш за все, малого бізнесу, підвищення освітнього й кваліфікаційного рівня місцевого населення, а також органів місцевого самоврядування, аудит і відкритість для громадськості результатів діяльності органів місцевого самоврядування.

Найважливішими галузями міського господарювання є управління діяльністю комунальних організацій, перш за все, підприємств сфери житлово-комунального господарства; управління комплексом нерухомості міста; розвиток на території міста сфери послуг; участь (у формах, дозволених державою) у ринковому обороті, цивільно-правових стосунках. Системне управління комунальною власністю включає чотири основні методи: організаційно-правові, організаційно-економічні, фінансові й обліково-аналітичні.

Організаційно-правові методи полягають у виданні органами й посадовими особами місцевого самоврядування правових актів, що регулюють питання управління комунальною власністю. Організаційно-економічні методи включають ведення реєстрів майна, планування його використання, інвентаризацію, аудит (сьогодні недостатньо розвинений у більшості міст). Фінансові методи тісно пов'язані з економічними, різниця полягає в тому, що враховуються й плануються доходи й витрати міста. Обліково-аналітичні методи дозволяють визначити, якого роду діяльність міста і які об'єкти власності приносять дохід, а які спричиняють витрати, спрогнозувати їх співвідношення і з урахуванням цього запропонувати оптимальний план розвитку міста.

Як сукупність форм і методів формування, функціонування й регулювання всіх елементів економічної підсистеми міста господарський механізм міста є механізмом реалізації його економічних інтересів у процесі функціонування й розвитку. При цьому необхідно відзначити, що функціонування та економічний розвиток міста є феноменом, що виявляється через діяльність господарюючих суб'єктів. На рівні міста управління економічним розвитком полягає, перш за все, у

забезпеченні раціонального використання всіх видів ресурсів і природних багатств, мінімізації витрат. Тому результативність у господарській сфері міста пов'язана з установленням пропорцій різних сфер економічної діяльності, а також зі створенням умов ефективного функціонування й розвитку підприємств різних форм власності. При цьому місто здійснює пряме управління діяльністю підприємств комунальної власності й регулювання діяльності підприємств інших форм власності.

Сьогодні використовуються три основні методи господарювання комунальних підприємств: господарський розрахунок; комерційний розрахунок і внутрішньофірмовий розрахунок.

Господарський розрахунок спрямований головню на забезпечення ефективної роботи, що, у свою чергу, забезпечує окупність і динамічний розвиток. Комерційний розрахунок спрямований в основному на отримання прибутку.

Внутрішньофірмовий (внутрішньовиробничий) розрахунок функціонує і при господарському, і при комерційному розрахунках, оскільки його головна функція полягає в забезпеченні збалансованої роботи всіх підрозділів підприємства, що динамічно розвиваються.

Механізм господарювання міста знаходить відображення в діяльності комунальних комерційних підприємств. При цьому господарський механізм підприємств включає форми його зовнішніх взаємозв'язків, а також господарські форми, що відображають відносини власності й матеріальних інтересів на рівні структурних внутрішньогосподарських ланок.

На рис. 2 представлена структура механізму господарювання комунальних комерційних підприємств міста як явища і як процесу.

Рис. 2. Структуризація механізму господарювання в контексті визначення умов забезпечення його ефективного функціонування.

Слід зазначити, що організаційний та економічний ланцюги механізму господарювання комунальних комерційних підприємств передбачають використання таких методів господарювання, що забезпечують ефективне функціонування і сталий розвиток на основі використання принципів економічної само-

стійності підприємства і його структурних підрозділів, формування товарно-грошових взаємовідносин між ними й матеріальної зацікавленості в кінцевих результатах праці. Він повинен створювати ефективну систему мотивації для забезпечення активної участі в трудовій діяльності всіх учасників виробництва, інтенсив-

ного характеру праці, зацікавленості у високоефективному виробництві.

Економічний механізм господарювання на комунальних комерційних підприємствах дозволить отримувати ефект лише за умов дотримання оптимального розміру підприємства і його підрозділів, раціональної спеціалізації підприємства і його підрозділів, а також достатньої забезпеченості ресурсами виробництва [3-4].

До складу організаційно-економічного механізму господарювання комунальних комерційних підприємств міста доцільно включити такі елементи:

- створення єдиних економічних умов господарювання для всіх підрозділів підприємства;
- організація планування економічного й соціального розвитку підприємства і його підрозділів;
- організація госпрозрахункового самоконтролю виробничо-фінансової діяльності в підрозділах і на підприємстві;
- організація взаємовигідних стосунків підприємства і його підрозділів між собою, із постачальниками, а також зі споживачами продукції та послуг;
- система оплати й матеріального стимулювання працівників, що забезпечує зацікавленість їх у кінцевих результатах праці;
- організація взаємовідносин підприємства з фінансово-кредитними й податковими органами, страховими компаніями;
- правове регулювання виробничо-фінансової діяльності підприємства;
- організація маркетингової діяльності підприємства.

Указані елементи організаційно-економічного механізму господарювання об'єднує головний його принцип - самостійність у господарській сфері [2, 11].

У практиці господарської діяльності підприємств ці елементи знаходяться в тісному взаємозв'язку. І кожен із них не може бути замінений на інший. Такий комплекс елементів організаційно-економічного механізму господарювання підприємства повинен забезпечити ефективний, стійкий розвиток виробництва при економії матеріально-грошових витрат і скороченні витрат продукції на всіх стадіях виробництва, транспортування, зберігання, переробки, реалізації; повне використання виробничих ресурсів, упровадження у виробництво досягнень науки і практики [10-11].

Для ефективного функціонування організаційно-економічного механізму господарювання необхідно дотримуватися таких вимог:

- елементи економічного механізму, прийняті на різних рівнях управління (міста, комунального підприємства, підрозділу комунального підприємства) повинні не суперечити один одному, а взаємно доповнювати, розвивати, конкретизувати, збагачувати один одного;
- механізм господарювання має бути гранично простим для розуміння персоналу;
- критерієм ефективності організаційно-економічного механізму господарювання має бути максимум продукції на одиницю виробничих ресурсів;
- будь-який елемент організаційно-економічного механізму, що впроваджується в практику, повинен проходити експериментальну перевірку.

Крім того, треба враховувати сукупну дію чинників, які мають бути сумісні для забезпечення зростання потенціалу системи, результативності використання ресурсів, а також забезпечення стійкості розвитку. Слід зазначити, що переважання мети стійкого розвитку над метою максимізації прибутку підвищує мотивацію раціонального використання ресурсів як важливої умо-

ви забезпечення ефективності господарювання. Це впливає на формування рішень щодо підвищення ефективності господарювання за результатами аналізу й оцінки діяльності.

Ефективні методи господарювання є не що інше, як вибір й ухвалення обґрунтованих господарських рішень за наслідками аналізу й оцінки, які дозволяють досягти мети результативності діяльності та стійкості розвитку підприємства. При цьому важливим є вибір альтернатив між забезпеченням максимуму прибутковості й стійкості функціонування за допомогою використання систем підтримки ухвалення рішень й інформаційних технологій.

Висновки

1. Господарювання міста повинно орієнтуватися на конкретного користувача, охоплювати організаційну, комерційно-фінансову, виробничо-господарську діяльність підприємств, відповідати принципам порівняльності, системності, своєчасності, мати кількісно визначені критерії, враховувати чинники ризику й забезпечувати виявлення економічних і комерційних резервів.

2. Різномірність об'єктів, діяльність яких регулюється в процесі господарювання міста, а саме: об'єктів нерухомості й комунальних підприємств - потребує розробки спеціальних підходів, що поєднують загальне й особливе. При цьому загальне обумовлене тим, які об'єкти знаходяться в комунальній власності, а особливе полягає у відмінності форм об'єднання й використання ресурсів, а також отриманні результатів їх використання. Таким чином, необхідно враховувати, що в кожному конкретному місті може застосовуватися свій набір інструментів для досягнення цілей. Причому в практичній діяльності, як правило, використовуються не окремі інструменти й важелі, а певна їх сукупність, поєднання декількох, найбільш ефективних у тій або іншій обстановці.

3. У механізмі господарювання міста в подальшому все більше переважатиме мета стійкого розвитку.

Подальших досліджень потребують питання методологічного обґрунтування вибору ефективних форм, методів й інструментів господарювання міста на основі використання відповідних критеріїв ефективності та з урахуванням особливостей управління комунальними ресурсами (нерухомістю й підприємствами).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Економічна енциклопедія : у 3-х тт. / [за ред. С. В. Мочерного]. - К. : Вид. центр "Академія", 2000. - Т. 1. - 864 с.
2. Осипов М. Ю. Основы теории хозяйственного механизма / М. Ю. Осипов. - М. : Изд-во МГУ, 1994. - 368 с.
3. Корогодина И. Т. Экономические отношения, механизм хозяйствования и экономическая политика: методология анализа их взаимодействия / И. Т. Корогодина // Экономическое возрождение России. - 2006. - № 3. - С. 50-55.
4. Кульман А. Экономические механизмы / А. Кульман ; [пер. с фр.]. - М. : АО Издательская группа "Прогресс", "Универс", 1993. - 192 с.
5. Воронин А. Г. Муниципальное управление и хозяйствование: проблемы теории и практики / А. Г. Воронин. - М. : Финансы и статистика, 2004. - 176 с.
6. О'Салливан А. Экономика города / А. О'Салливан ; [пер. с англ.]. - М. : ИНФРА-М, 2002. - 572 с.
7. Mc Donald J. F. Fundamentals of urban economics / J. F. Mc Donald. - Upper Saddle River (N.J.). - New York, 1997. - 545 p.
8. Буряк П. И. Основы экономики крупного города / П. И. Буряк. - М. : Экономика, 2009. - 647 с.

9. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. - М. : ИНФРА-М, 1999. - 479 с.

10. Механізми розвитку житлово-комунального господарства: системи управління, ціноутворення, підготовки кадрів : [монографія] / Данилишин Б. М., Хвесик М. А., Корецький М. Х. та ін. - Донецьк : ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2008. - 351 с.

11. Механизм хозяйствования предприятий и объединений трансформационной экономики : [монография] / НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти. - Донецк, 2007. - 527 с.

© М. Мельникова

УДК 33.004:628.1

ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ В БІЗНЕС-ПРОЕКТАХ ДЛЯ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ВОДОПОСТАЧАННЯ

ОКСАНА МЕЛЬНИКОВА,

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств
Донбаської національної академії будівництва і архітектури, м. Макіївка

Проаналізовано прикладні аспекти використання результатів економічної діагностики комунальних підприємств при розробці інвестиційних бізнес-планів для отримання цільового фінансування. Показано, що за рахунок ґрунтовної оцінки фінансової активності підприємства та збалансованості його тарифоутворення можна більш точно оцінити економічну ефективність проектів. Запропонована структура бізнес-плану забезпечує прозорість і достовірність даних. Побудований діагностичний профіль та діагностична картка дозволяють відстежувати ефективність заходів, які здійснюються за програмою економічного оздоровлення комунальних підприємств.

Ключові слова: економічна діагностика, бізнес-план, комунальне підприємство водопостачання.

Постановка проблеми та стан її вивчення. Особливі умови діяльності комунальних підприємств водопостачання, нагальна потреба у вирішенні їх економічних, соціальних, технічних проблем, обмеженість фінансових ресурсів потребують удосконалення підходів до розробки інвестиційних проектів, зокрема бізнес-планів.

Існуюча методика складання бізнес-планів [1-5] переважно спрямована на створення нових та розвиток діючих підприємств, розширення й вибір нових видів діяльності, однак вона потребує уточнення та адаптації для застосування їх у процесі оздоровлення комунальних підприємств. Більше того, стандартні підходи до визначення ефективності проектів для комунальних підприємств водопостачання застосувати неможливо через їх низьку економічну результативність та критичність стану самих підприємств.

Мета роботи - аналіз прикладних аспектів використання результатів економічної діагностики діяльності комунальних підприємств водопостачання при розробці бізнес-планів для отримання цільового фінансування.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Наказу Міністерства економіки України "Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення бізнес-плану підприємств" [5], стандартний підхід до розробки бізнес-планів містить три етапи: підготовчий, безпосереднього розроблення та реалізації бізнес-плану. Змістовне навантаження підготовчого етапу поля-

гає у формуванні мети бізнес-плану, зборі та аналізі інформації про продукцію (послуги), аналізі ринку послуг і тенденцій розвитку галузі, обґрунтуванні концепції розвитку виробництва. Зауважимо, що підготовчий етап є найбільш фінансово витратним та тривалим у часі. Важливе значення має правильність вибору методів дослідження. Застосування на цьому етапі попередньої та поглибленої економічної діагностики діяльності підприємства водопостачання дозволить значно знизити фінансові й часові витрати.

Попередня діагностика дає структуровану інформацію про послуги підприємства, їх якість, кількість і рівень порушень у наданні, відображає реальний стан цінової політики підприємства, інвестиційної та фінансової активності. Крім того, за її результатами можна отримати обґрунтування необхідних початкових витрат та встановити перспективність реалізації мети бізнес-плану.

Важливо усвідомити, що реалізація бізнес-плану - найбільш відповідальний етап, який передбачає чітку послідовність здійснення практичних завдань за календарним графіком, дотримання технологічних схем та обсягів ресурсів і термінів їх надходження, організаційних заходів і складу виконавців, що зазначені в плані. Окремим завданням цього етапу є здійснення контролю та обґрунтування відхилень результатів від запланованих показників ефективності. Показники попередньої економічної діагностики на цьому етапі є цільовими орієнтирами виконаних завдань, які відображають